

İki Toplumlu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi Üzerine Kısa Bir Değerlendirme

written by Fezile Osum | 4 Kasım 2024

Fezile Osum

Bu makale, Avrupa Birliği tarafından Kıbrıs Türk toplumuna yönelik Yardım Programı kapsamında finanse edilen ve Interdisciplinary Centre for Law, Alternative and Innovative Methods (ICLAIM) ve İnsan Hakları Platformu (İHP) tarafından yürütülen Kapsayıcı Barış İnşası (InPeace) Projesi bünyesinde hazırlanmıştır. InPeace projesi, iki toplumlu Teknik Komitelerin işleyişi ve etkileri konusunda dersler çıkarmayı ve bilgilendirmeyi amaçlamaktadır. İki Toplumlu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi teknik komitelerden biridir ve bu makale, bu teknik komitenin yaptığı çalışmaların değerlendirilmesini ortaya koyar.

Barış inşası ve çatışma çözümüne toplumsal cinsiyet perspektifini dahil etmenin önemi, yıllar içinde uluslararası alanda kabul görmüştür. Bunun arkasında iki önemli sebep yer alır. Bunlardan ilki sürecin demokratik olması açısından toplumsal cinsiyet perspektifi bulunmasıdır. Nitekim ataerkil sistemin kadınların yaşamlarını şekillendirmesi ve toplumlarda cinsiyet rollerini dayatması, kadınların barış süreçlerinde farklı bakış açılarına ve ihtiyaçlara sahip olmasına neden oluyor. Ayrıca kadınlar nüfusun en az yarısını oluşturuyor ve bu nedenle barış süreçlerine anlamlı katkı sağlayacak düzeyde müzakere masasında yer almaları gerekiyor. Dahası toplumsal cinsiyet çalışmaları geliştikçe ve toplumsal hareketler genişledikçe, toplumsal cinsiyet kapsayıcılığının yalnızca kadınlarla sınırlı olmaması gerektiğine dair anlayış da artıyor. Çeşitli cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimlere sahip bireyler (LGBTİ+'lar) de, aynı sebepten ötürü yani deneyimlerinin ve ihtiyaçlarının farklı olması nedeniyle bu süreçlerde temsil edilmeyi ve söz sahibi olmayı hak ediyorlar. İkinci olarak, çok sayıda araştırma kadınların müzakere sürecine anlamlı katılımının barışı daha sürdürülebilir hale getirdiğini göstermektedir. ¹ Ayrıca ülkeler daha yüksek düzeyde toplumsal cinsiyet eşitliğine

ulaştıkça çatışmaların yeniden canlanma olasılığı da azalmaktadır. ² Bu nedenle çatışmaların yeniden ortaya çıkmasını önlemek ve sürdürülebilir bir barış anlaşmasına ulaşmak için toplumsal cinsiyet perspektifi şarttır.

Kıbrıs'ta müzakere süreçleri, uzun süredir toplumsal cinsiyetin göz ardı edildiği ve kadınların müzakere masasında yeterince temsil edilmediği yönünde eleştirilerle karşılaşılıyor. Adadaki bölünmüşlüğü her iki tarafındaki kadınlar, müzakerelere nadiren dahil oldular. Kimi dönemlerde bazı kadınlar (tüm kadın deneyimlerini kapsamayan kadınlar) süreçlerde bulunsalar da rolleri erkek meslektaşlarına göre çok sınırlıydı. 2015 yılında iki toplumun liderleri, çözüm sürecinde kadınların temsilini ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektiflerini teşvik etmek amacıyla İki Toplumlu Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi'nin kurulduğunu duyurdu. Komite, Kıbrıs'ta 12 İki Toplumlu Teknik Komiteden biri olarak "iki toplum arasında daha fazla etkileşim ve anlayışı teşvik ederek ve kolaylaştırarak insanların günlük yaşamını etkileyen sorunları ele almak" için çalışmak üzere tanıtıldı ve şu anda BM'nin himayesinde faaliyet gösteriyor. Bu gelişme, Kıbrıs'ta sürdürülebilir bir barış için çalışan birçok feminist ve barış aktivisti tarafından memnuniyetle karşılandı.

Komite bugüne kadar, panel ve seminerler düzenleyerek ağırlıklı olarak kadınların barış süreçlerine katılımına odaklanan birçok faaliyet gerçekleştirdi. Bunun yanı sıra, Komite'nin elde ettiği temel sonuç, iki yıl önce açıklanan ve aşağıda tartışılacak olan Eylem Planı taslağının (Tam başlık: Kadınların çözüm sürecine/nihai çözüm sürecine tam, eşit ve anlamlı katılımının nasıl sağlanacağına ilişkin Eylem Planı) hazırlanması olmuştur. Kültürel Miras, Sağlık ve Eğitim gibi diğer bazı Teknik Komiteler, Kıbrıs'ta her iki toplumun da yararına olacak somut sonuçları olan projeler üzerinde çalışırken, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi bu tür çalışmalara girişmekte yetersiz kaldı. Komite daha sonra düzenli toplantı ve iyi işbirliğinden yoksun olan Komitelerden biri haline geldi. Komitenin bu durumu şimdiye kadarki çalışma yapısı ve yöntemlerindeki eksikliklerin bir sonucu olabilir.

Öncelikle, toplumsal cinsiyet konularının geniş kapsamına rağmen, Komite'nin odak alanları henüz tanımlanmadı. Bu açıdan Komitenin belirli alanları ve ana faaliyetleri özetleyen bir çerçeve oluşturması netlik ve yönlendirme sağlayabilir. Ayrıca Komite, toplumsal cinsiyet çalışmalarına yaklaşımı konusunda da belirsizlik yaşıyor ve bu da toplumsal cinsiyet kavramının tanımını belirsiz bırakıyor. Komitenin yalnızca kadın haklarına mı odaklanacağı, yoksa hem kadınları hem de LGBTİ+'ları kapsayan kapsayıcı bir yaklaşım mı benimseyeceği belirsiz. Çalışmalarının çerçevesi oluşturulduktan sonra, Teknik Komitelerin toplum liderlerinden tahsis edilmiş bir bütçesi olmadığından, faaliyetlerinin uygulanması mevcut finansmana bağlı olacaktır. Halbuki Teknik Komitelere en büyük katkıyı sağlayan AB, 2011'den bu yana Kültürel Miras Teknik Komitesine 32,4 milyon Avro ve 2019'dan bu yana Teknik Komitelere Destek İmkânı kapsamında diğer Teknik Komitelerin çalışmalarını desteklemek için 2 milyon Avro fon sağladı. Destek İmkânı'nın 1. aşamasında gerekenden az harcama yapılmasına rağmen (337.000 Avro harcanmadı), İki Toplumlu Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi, yalnızca kadınların müzakerelere katkısı konusunda bir yuvarlak masa toplantısı için 800 Avro başvurusunda bulundu.

Bununla beraber, Komitenin sunduğu Eylem Planı, çözüm sürecinde kadınların temsili, gençlerin ve sivil toplumun dahil edilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği perspektiflerine ilişkin tavsiyelerin yer aldığı iki sayfalık bir belgedir. Sivil toplumun katılımına yapılan vurgu çok önemli olsa da ne taslak aşamasında ne de sonraki faaliyetlerde Komite tarafından sivil toplum içindeki toplumsal cinsiyete odaklanan örgütlere veya gençlere danışılmadı. Komite, çalışma alanı itibarıyla sivil toplumla güçlü diyalog ve işbirliği gerektiren bir komite olmasına rağmen henüz böyle bir etkileşim gerçekleşmedi. Ayrıca iki liderin Şubat 2022'de imzaladığı Eylem Planı'nın uygulama durumu da halen bilinmiyor.

Son olarak, Komitenin atabileceği en yararlı girişimlerden bir tanesi de sivil toplumla etkileşim yoluyla kadınların ve LGBTİ+'ların ihtiyaçlarını daha iyi anlamak, bu ihtiyaçları müzakerelere

yansıtmaına yardımcı olmak ve daha kapsayıcı bir barış sürecini savunmak olabilir. Kıbrıs'ın barış süreçlerinde sınırlı şeffaflık ve hesap verebilirlik ile karakterize edilen hakim ataerkil dinamikler göz önüne alındığında, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Teknik Komitesi'nin siyasi liderlerden sıklıkla yetersiz destek alması şaşırtıcı değildir. Ne yazık ki, her iki liderin de müzakerelerinde ve katılımlarında toplumsal cinsiyet eşitliği vizyonunu benimseme konusunda eksik olduğu görülüyor. Bu durum şüphesiz ilerlemeyi baltalıyor ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularının ele alınmasında genel olarak zayıf performansa sebep oluyor.

¹ Jana Krause, Werner Krause & Piia Bränfors, 'Women's Participation in Peace Negotiations and the Durability of Peace' 1 International Interactions 32.

² Mary Caprioli, 'Primed for Violence: The Role of Gender Inequality in Predicting Internal Conflict' (2005) 49 International Studies Quarterly 161, Valerie M Hudson and others, 'The Heart of the Matter: The Security of Women and the Security of States' (2009) 33 International Security 7, Jenny Birchall, 'Gender as a Causal Factor in Conflict' (2019)

**Bu yayın Avrupa Birliği tarafından finanse edilmiştir. İçerik tamamıyla ICLAIM ve İnsan Hakları Platformu sorumluluğu altındadır ve Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.*